

УДК 339.984:327.2

О. Чугаєв, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ**ЕКОНОМІЧНА СИЛА ЯК МІРА ВПЛИВОВОСТІ КРАЇНИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Досліджено економічну силу країни як здатність до впливу на інші економічні суб'єкти та до спротиву зовнішнім впливам. Проаналізовано її зв'язок з іншими поняттями: величина економіки, економічні ресурси, економічний потенціал, економічна безпека, економічна незалежність, економічний суверенітет, конкурентоспроможність економіки, стабільність економіки, економічний розвиток.

Ключові слова: економічна сила, величина економіки, економічні ресурси, економічна безпека, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Економічну силу країни можливо розглядати як здатність сукупності її резидентів до впливу економічними засобами на інші суб'єкти міжнародних економічних відносин (а також власні субнаціональні суб'єкти економічної діяльності) та протистояти зовнішньому впливу. Зазначимо, що поняття економічної сили країни як здатності тісно пов'язане з суміжними поняттями, які визначають характеристики країни, але не зводиться повністю до жодного з них: величина економіки, економічні ресурси, економічний потенціал, економічна безпека, економічна незалежність, економічний суверенітет, конкурентоспроможність економіки, стабільність економіки, економічний розвиток.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі існує декілька визначень сили та економічної сили зокрема. Наприклад, Е. Карайанніс, А. Пірзаде та Д. Попеску дають найбільш широке визначення сили як здатності суб'єкта або сукупності суб'єктів впливати на результати таким чином, що його або їх інтереси домінують над інтересами інших [1, с. 32]. Як вказує Дж. Гредем, економічна сила може бути визначена як можливість впливати на інші держави за допомогою економічних засобів [2], абстрагуючись від розгляду недержавних суб'єктів за межами та всередині країни. Суміжні економічні поняття розглядають, зокрема, М.С. Гамов, В.М. Геєць, В.В. Дементьев, Дж. Йонг, А.Б. Качинський, О.І. Кондратюк, В.І. Мазуренко, А.І. Сухоруков, О.І. Шнірков, А.С. Філіпенко та інші дослідники. Втім, зв'язок між цими поняттями та економічною силою мало висвітлений у науковій літературі.

Формулювання цілей статті. Наше дослідження має на меті охарактеризувати економічну силу країни через її зв'язок з іншими поняттями, які характеризують окремі сторони економічної могутності країни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Величина економіки. Величина економіки є базовою основою для вимірювання економічної сили країни. Всі інші параметри економіки є лише модифікуючими чинниками, які посилюють або послаблюють економічну впливовість країни відносно величини її економіки. Традиційним способом вимірювання величини економіки є її валовий внутрішній продукт (ВВП), а якщо виходити з методики на основі резидентства – валовий національний дохід (ВНД). Перший спосіб є більш розповсюджений, хоча на нашу думку, для цілей визначення економічної сили країни як сукупності її резидентів метод на основі ВНД є більш обґрунтованим. З цих міркувань країна з більшим ВВП, особливо з позитивним сальдо балансу доходів (на основі кращої міжнародної інвестиційної позиції або більшою рентабельністю закордонних активів порівняно із зобов'язаннями перед рештою світу), за інших рівних умов буде об'єктивно сильнішою за країну з меншим ВВП. Наприклад, у разі економічного протистояння закриття ринку великої країни для експортерів малої країни буде для останньої більшим тягарем, ніж закриття ринку малої країни для експортерів великої країни. Хоча і цей спосіб не є ідеальним: він не враховує розмір економіки як вартість

активів (враховує лише вартість вироблених товарів та послуг / одержаних доходів за одиницю часу), тобто накопичене багатство країни.

Економічні ресурси. Згідно Д.Роткопфа економічна сила базується на ресурсах в рамках національних кордонів та здатності продавати їх або виготовлену з них продукцію на вигідних умовах на світових ринках [3, с. 325]. Економічні ресурси О.І.Кондратюк визначає як "всі накопичені ресурси, що розташовані на її території та за межами, включаючи матеріальні цінності, наукові, інтелектуальні, інформаційні й трудові ресурси, підприємницькі здібності, а також природні ресурси, які характеризуються загальним обсягом, структурою і якістю" [4].

На нашу думку, економічна сила країни як здатність впливає з ресурсів різного виду, щодо яких країна має відносини власності, контролю, регулювання або доступу. При цьому ми виділяємо окремо відносини контролю, регулювання та доступу від відносин власності. Контроль може бути без права власності, наприклад, внаслідок наданих повноважень щодо управління. Так, центральні банки одних країн можуть надавати послуги з управління валютними резервами іншим центральним банкам. В такому випадку контроль передбачає розпорядження ресурсами не обов'язково, перш за все, у власних інтересах. Але принаймні теоретично суб'єкт, який контролює ресурси, може їх використати у власних інтересах на шкоду інтересам власника. Відносини регулювання передбачають обмежені контролюючі функції суб'єкта регулювання. В такому випадку суб'єкт регулювання встановлює достатньо широкі рамки, в яких суб'єкт, який володіє або контролює ресурси, може ними розпоряджатися. Класичний приклад цього становить регулювання державою цін на товари, які продає фірма-власник цих товарів. Відносини доступу передбачають можливість користування ресурсами без набуття права власності на них та їх контролю. Наприклад, суб'єкти країни можуть користуватися контентом у вільному доступі в інтернет, незахищеними правом інтелектуальної власності технологіями, нелегально використовувати об'єкти прав інтелектуальної власності, або мати доступ до послуг державного апарату своєї країни для захисту своїх інтересів на зовнішніх ринках. Такий підхід є схожий на підхід В.В. Дементьева (в його працях використовується термін економічна влада замість економічної сили). Він вказує, що контроль за ресурсами влади може бути у таких формах:

- право власності;
- делеговані повноваження щодо управління;
- використання ресурсів влади третьої особи без права власності або повноважень на управління (наприклад, фізична особа може користуватися перевагами внаслідок влади держави) [5, с. 46].

В.В. Дементьев виділяє значимі ресурси і ресурси насилля. Ресурси насилля передбачають можливість загрози життю та здоров'ю, обмеження волі, вилучення майна та доходів, позбавлення можливостей займатися певною діяльністю [5, с. 56]. Наприклад, в міжнародній економічній площині це може бути бюджет для фінан-

сування військових операцій, потужності для експорту небезпечних для життя і здоров'я людей товарів, обмежуюча міграційна політика, монополістичне становище тощо. Значимі ресурси мають позитивне значення для задоволення потреб. В обмін на них об'єкт влади погоджується нести витрати на користь суб'єкта влади. До них відносяться:

- економічні ресурси (споживчі блага, грошові кошти, матеріальні ресурси, умови для одержання доходів, робочі місця тощо);
- інформаційні ресурси, знання;
- особисті якості суб'єкта;
- адміністративні та політичні ресурси (рішення, призначення на посади, нормативні акти тощо);
- ресурси насилля [5, с. 46-47].

Наприклад, це можуть бути продукти харчування як гуманітарна допомога, вільні кошти для надання пільгових кредитів, енергоносії за пільговими цінами, можливість для зниження ставок імпортного мита, робочі місця для яких може бути спрощений режим допуску іноземців, технологічні знання, право голосу у міжнародних економічних організаціях, матеріальна допомога для фінансування збройних сил об'єкта.

Наявність значимих ресурсів є джерелом влади у таких випадках:

- нерівномірний розподіл цих ресурсів серед економічних агентів (що визначає рівень монополізації);
- нерівна еластичність попиту на ресурси;
- нерівна значимість ресурсів (зазначимо, що цей пункт тісно пов'язаний з попереднім, але його виділення може бути доцільним у випадку важкості вартісного виміру ресурсів);
- відсутність рівноваги між попитом і пропозицією на конкурентному ринку;
- асиметрія у розподілі інформації між сторонами;
- асиметрія у розподілі специфічних ресурсів;
- асиметрія купівельної спроможності [5, с. 50-52].

Наприклад, на досліджуваному нами рівні це може бути викликано такими причинами:

- певні країни можуть мати непропорційно великі запаси енергоносіїв, розробки у сфері високих технологій, великі фінансові ресурси або вирішальну кількість голосів у міжнародних економічних організаціях;
- країни-експортери енергоносіїв мають більшу економічну силу внаслідок нееластичності попиту на ці товари;
- місце однієї країни у впливовішій економічній організації з меншими внесками до капіталу може виявитися більш важливим ніж голоси іншої країни у іншій організації;
- в умовах несприятливих агрокліматичних умов країни – нетто-імпортери продуктів харчування можуть опинитися у невігідному становищі, незважаючи на те, що ринок харчування є достатньо конкурентним; в схожій ситуації опиняються країни після бульбашки на ринку нерухомості;
- при поставках товарів одна сторона може не знати про складне становище у контрагента і не скористатися можливостями для досягнення кращих умов для угоди;
- у невігідному стані може опинитися країна, в якій значну частину займають вузькоспеціалізовані виробничі потужності для виробництва товарів, на який надовго впав попит, а переорієнтувати виробництво без суттєвих витрат не є можливим;
- низька купівельна спроможність населення і держави призводить до того, що інтереси спрямовуються перш за все на задоволення поточних потреб,

що не додає сили у переговорах з іншими країнами щодо довгострокових планів.

Економічний потенціал. Економічна сила як здатність до впливу, оснований на наявності ресурсів, тісно пов'язана з поняттям економічного потенціалу, яке характеризує наявність в країні ресурсів, але не гарантує ефективне їх використання внаслідок структурної нестачі окремих видів ресурсів (фінансові ресурси, людський капітал, управління, технології тощо), особливо в умовах кризи, коли навіть велика країна стає об'єктивно слабшою та ймовірно менш впливовішою у світі. Наведемо декілька визначень економічного потенціалу країни:

- "сукупна здатність галузей народного господарства виробляти промислову й сільськогосподарську продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати послуги" [6];

- "сукупна здатність економіки країни, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і споживання" [4];

- "ресурси країни, які при повному їх використанні дозволяють отримати максимальний валовий національний продукт" [7];

- "економічний потенціал країни визначається кількістю трудових ресурсів і якістю їх професійної підготовки, обсягом виробничих потужностей промислових, будівельних організацій, виробничими можливостями сільського господарства, довжиною транспортних магістралей і наявністю транспортних засобів, розвитком галузей невиробничої сфери, досягненнями науки і техніки, ресурсами розвіданих корисних копалин, тобто тими елементами, які у сукупності утворюють, продуктивні сили суспільства, та залежать від розмірів національного багатства країни" [4].

Як бачимо, в перших двох визначеннях використовується підхід на основі цілей, проте як одна з таких цілей не розглядається здатність до впливу на решту світу. У двох останніх визначеннях використовується ресурсний підхід, де розглядаються такі самі ресурси, які лежать в основі економічної сили країни.

О.І. Кондратюк розглядає також такі складові економічного потенціалу (які також ми можемо розглядати як компоненти економічної сили):

- виробничий потенціал (формується основними виробничими фондами);
 - трудовий (кількість і якість робочої сили з урахуванням можливості її зростання);
 - природно-ресурсний (мінерально-сировинні, земельно-грунтові, агрокліматичні, водні, гідроенергетичні, біологічні, природно-рекреаційні ресурси, географічне положення, клімат, екологічна ситуація);
 - фінансовий (грошові фонди підприємств, громадян та держави);
 - науковий (здатність до продукування знань, які втілюються у винаходах та інноваціях);
 - техніко-технологічний (сукупність методів залучення засобів праці у виробництво);
 - інформаційний (інформаційні ресурси, інформаційна техніка і технології, створення, збирання, накопичення і обробка й використання інформації на користь суспільства);
 - експортний (здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію для реалізації на світових ринках) [4].
- При цьому виділяються також такі компоненти економічного потенціалу:
- об'єктивний – сукупність ресурсів;

• суб'єктивний – здатність працівників та управлінського апарата до використання ресурсів [4], хоча останнє ми можемо віднести також до ресурсів особливого характеру, а саме людських ресурсів.

Економічна безпека. Цей термін також суттєво впливає на економічну силу, але безпосередньо меншою мірою залежить від величини економіки. Мала стабільна економіка може характеризуватися кращим рівнем економічної безпеки та сили, ніж велика у стадії глибокої рецесії та великого зовнішнього боргу. І в цьому сенсі економічну безпеку можливо розглядати як модифікуючий чинник. Наведемо декілька визначень економічної безпеки країни у наукових джерелах:

• "здатність забезпечувати зростання життєвих стандартів для всього населення внаслідок національного економічного розвитку, підтримуючи при цьому економічну незалежність" і включає дві складові: конкурентоспроможність і незалежний економічний суверенітет (Дж. Йонг) [8, с.66];

• "економічний та соціально-економічний аспекти національної безпеки полягають у забезпеченні сталості соціально-економічної системи держави, удосконаленні структури народного господарства, захисті його від зовнішніх та внутрішніх загроз, подоланні кризових явищ в економіці і соціальній сфері" (А.Б. Качинський) [9, с.132];

• "сукупність умов, за яких країна здатна у довгостроковому режимі задовольняти свої інтереси і потреби; генерувати інноваційні зрушення в економіці; протистояти зовнішнім загрозам та використовувати національні конкурентні переваги" (А.І. Сухоруков) [10, с.11];

• "стан, економіки, суспільства та інститутів державної влади, при якому забезпечується реалізація та гарантований захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх та зовнішніх процесів" (згідно із Концепцією економічної безпеки України) [11, с.11];

• Я. Жалілої також характеризує як "складну багатofакторну категорію, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання" [11, с.13].

Економічна безпека включає в себе елементи: економічна незалежність (контроль за національними ресурсами, конкурентоспроможність, участь у зовнішніх зв'язках на рівних), стабільність чи стійкість (захист власності, надійні умови для підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів), здатність до саморозвитку і прогресу (сприятливий клімат для інвестицій та інновацій, модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього та загальнокультурного рівня працівників) [11, с.14].

Зазначимо, що поняття економічної безпеки, перш за все, характеризує можливості уникнення найгірших сценаріїв розвитку подій, часто не акцентуючи увагу на різниці між відмінними та задовільними результатами економічної діяльності. Але особливо важливою є роль економічної безпеки у формуванні економічної сили як здатності протистояння загрозам зовнішнього впливу іноземних суб'єктів та внутрішніх деструктивних процесів. Загрози економічній безпеці – це "чинники, що ускладнюють саморегуляцію економіки та реалізацію економічних інтересів, спричиняють вихід економічних показників за межі і нормативних або граничних зна-

чень" [10, с.11]. Їх також можливо розглядати як фактори економічної сили країни, але із знаком мінус.

Само поняття економічної безпеки структурується таким чином. Виділяються види економічної безпеки: фінансова, інвестиційна, інноваційна, продовольча, енергетична, зовнішньоекономічна [10, с.12]; або структурні елементи економічної безпеки: енергетична, фінансова, соціальна, інноваційно-технологічна, продовольча, зовнішньоекономічна, демографічна, екологічна [11, с.14]. Всі вони пов'язані з різними складовими економічної сили країни. В.І. Мазуренко також поділяє економічну безпеку на:

- антикризову;
- в умовах мирного часу;
- в умовах військових конфліктів;
- в умовах жорсткого економічного протистояння з певною державою;
- в умовах ізоляції;
- в умовах високого ступеня інтегрування у світову економіку [12, с.425].

Вони також перекликаються з різними концепціями економічної сили (сила зсередини, сила до, сила разом, сила над [13, с. 310-311]).

Економічна незалежність. Вона передбачає незалежність держави щодо формування та розвитку своєї економічної системи та здійснення зовнішньоекономічної діяльності в інтересах свого народу [14]. Економічна незалежність країни є складовою економічної безпеки, яка дозволяє їй протистояти зовнішньому впливу. Оскільки повністю незалежних від світового ринку країн не існує, то йдеться про баланс залежностей країн. А саме, що сильна країна може протиставити своїй залежності від решти світу достатньо засобів впливу на ті країни або інші суб'єкти, які можуть поставити під загрозу її економічну безпеку.

Більше того менша відкритість економіки, а відповідно і менша залежність від решти світу може й навпаки послаблювати економіку. Наприклад, внаслідок недоотримання іноземних технологій та інвестицій, дешевших іноземних природних ресурсів, підтримки іноді менш ефективних внутрішніх виробництв країна може мати гіршу динаміку розвитку. Є навіть докази на користь того, що менша торговельна відкритість країн (за зовнішньоторговельним оборотом відносно ВВП) пов'язана з більшою ймовірністю валютних криз [15, с.18]. Важливу роль грає і структура зовнішньої торгівлі. Країна навіть з меншим відношенням зовнішньої торгівлі до ВВП може виявитися слабшою, якщо її експорт спрямовується переважно до одного зовнішнього покупця, а імпорт стратегічно важливих товарів походить переважно з однієї країни. Також важливим є хто є ініціатором закритості економіки. Якщо держава сама вирішує це, то вона може займатися протекціонізмом в тих сферах, де це їй вигідно. Якщо ж закритість виникає внаслідок зовнішніх санкцій, то навряд чи це посилить країну і зробить її економічно незалежною в позитивному сенсі.

Економічний суверенітет. Економічний суверенітет визначається як здатність країни контролювати власний економічний розвиток і чинити спротив зовнішньому втручанню. Економічний суверенітет включає в себе нерозподільну економічну владу, яка не може бути поділена з іншими країнами, і розподільну економічну силу, якою можливо ділитися з іншими [8, с.67]. Іноді поняття економічного суверенітету та економічної незалежності ототожнюються.

Як і економічна незалежність економічний суверенітет дозволяє країні чинити спротив зовнішньому впливу. Суверенітет по своїй суті є формально-правовим терміном: всі незалежні країни незалежно від їх розміру наді-

лені економічним суверенітетом. Економічний суверенітет теж є фактором економічної сили, оскільки дозволяє країнам користуватися додатковими формально-правовими інструментами захисту своїх інтересів на міжнародній арені. Проте країни можуть делегувати частину свого суверенітету на наднаціональний рівень, при цьому набуваючи більшої економічної сили внаслідок реалізації ефекту масштабу в рамках інтеграційного утворення. Також економічний суверенітет не гарантує реальної економічної незалежності країни. Сама по собі країна може лише частково мати суб'єктність у використанні автономної економічної сили в односторонньому порядку.

Конкурентоспроможність економіки. Наведемо декілька визначень конкурентоспроможності економіки країни:

- "здатність країни реалізовувати свої товари і послуги на внутрішньому і світових ринках згідно з міжнародними правилами торгівлі і стандартами, і тим самим створювати в державі умови для підвищення її соціально-економічного розвитку" [16, с.107];

- "здатність країни досягти й підтримувати високі темпи економічного зростання, що виражаються в постійному прирості рівня валового внутрішнього продукту (ВВП) на одну особу населення" [17];

- "здатність країни за умов вільних та прозорих ринкових відносин виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам міжнародних ринків, і одночасно підтримувати та підвищувати протягом тривалого часу реальні доходи населення" [18].

Економічна конкурентоспроможність дозволяє стимулювати національне економічне зростання та проникати на зовнішні ринки. Сама по собі вона не так сильно пов'язана з величиною економіки країни. Відносно невеликі економіки Швейцарії та Сінгапуру є одними з лідерів рейтингів конкурентоспроможності, але економічна впливовість цих країн може бути меншою за впливовість менш конкурентоспроможних країн-гігантів. Звичайно ефект масштабу додає конкурентоспроможності країни, проте й малі менш впливові країни можуть досягнути високого рівня конкурентоспроможності за рахунок нішевих стратегій розвитку, фокусуючись на вузьких секторах економіки і підлаштовуючи під це своє економічне законодавство.

Стабільність економіки. Вона передбачає функціонування економіки в стані рівноваги із збереженням її незмінної структури. Іноді вона розглядається окремо від економічної стійкості, що є здатністю до збереження показників на певному рівні, незважаючи на зовнішні впливи [19]. Хоча чітке розмежування часто важко здійснити: як у характеристиці фінансової стабільності як нормального функціонування ринків та інституціональних структур у складі фінансової системи або у визначенні монетарної стабільності як стабільності загальної ціни [12, с.229].

Економічна стабільність також є модифікуючим чинником в контексті розгляду економічної сили і є елементом економічної безпеки. Відмінний від такого стану стан економічної кризи різко послаблює економічну впливовість навіть достатньо великої країни. Навіть за умов відсутньої формальної рецесії при фінансовій нестабільності, нестача ліквідних засобів для обслуговування боргу держави або приватного сектору послаблюють переговорну позицію країни, вона здатна піти на більші поступки задля одержання тимчасової фінансової допомоги.

Економічний розвиток. А.С. Філіпенко визначає, що "розвиток є багатовимірним процесом глибокої модернізації та переорієнтування всієї економічної, а також соціальної систем, що передбачає поряд зі збільшенням доходів і виробництва здійснення радикальних змін

в інституційній, соціальній і адміністративній структурах" [20, с. 80]. Він передбачає довготривале та масове поліпшення матеріальних та духовних умов життя людей, що базується на збільшенні продуктивності факторів виробництва [21, с. 36].

Економічний розвиток і, зокрема, досягнутий його рівень (який характеризується, перш за все, рівнем ВВП на душу населення), з одного боку можливо розглядати як фактор економічної сили. Модернізоване виробництво сприяє конкурентоспроможності. Достатні кошти на освіту забезпечують формування людського капіталу. Швидке економічне зростання сприяє накопиченню фінансових ресурсів для економічної експансії та не дозволяє втрачати переговорні позиції у взаємодії з іншими країнами. Проте найбагатші і найбільш розвинуті малі країни Європи та Близького Сходу мають менше економічної сили за країни-гіганти з числа країн, що розвиваються.

Економічний розвиток та інші розглянуті нами поняття також можливо розглядати як результат реалізації економічної сили. Економічна політика уряду відносно інших країн і більшій продажі фірм країни внаслідок привабливості бренду цієї країни або сприятливого комбінації ресурсів в такій країні визначають результати в кількісних та якісних показниках економічної динаміки, які й характеризують тенденції економічного розвитку країни.

Висновки. Основою економічної сили країни є її величина за обсягами ВВП, ВНД або вартістю активів у власності резидентів. Втім більш широкий підхід до виміру економічної сили передбачає розгляд широкого спектру ресурсів, щодо яких країна має відносини власності, контролю, регулювання або доступу. Такі ресурси становлять основу економічного потенціалу країни, але міцність останнього не гарантує ефективність використання ресурсів для забезпечення економічної впливовості. Важливими чинниками економічної сили є економічна безпека, незалежність, суверенітет, конкурентоспроможність, стабільність та розвиток. Проте їх можливо розглядати лише як модифікуючі чинники, які посилюють або послаблюють економічну впливовість країни певного розміру. Подальші дослідження можуть охарактеризувати ключові аспекти застосування економічної сили.

Список використаних джерел:

1. Carayannis E.G. Institutional Learning and Knowledge Transfer Across Epistemic Communities / Elias G. Carayannis, Ali Pirzadeh, Denisa Popescu. *New Tools for Global Governance*. – New-York: Springer Science + Business Media, LLC, 2012. – 222 p.
2. Graham J. Military Power and Economic Power in History / James Graham. – Mode of Access: URL: <http://www.historyorb.com/world/power.php>. – Title from the screen
3. Rothkopf D.J. Cyberpolitik: The Changing Nature of Power in the Information Age / David J. Rothkopf // *Journal of International Affairs*. – Spring 1998. – Vol.51. – No. 2. – P.325-359.
4. Кондратюк О.І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку / О.І. Кондратюк // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – №3. – С.91-98.
5. Демет'єв В.В. Власть: економічний аналіз. Основи економічної теорії влади: Монографія / В.В. Демет'єв. – Донець: Каштан, 2003. – 200 с.
6. Национальная экономика: Учебник / Под. общ. ред. акад. РАН В.А. Шульги. – М.: Изд-во Российской экономической академии, 2002. – 592 с.; Цит. за: Кондратюк О.І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – №3. – С.91-98.
7. Национальная экономика: Учебник / Под. ред. П.В. Савченко – М.: Экономика, 2005. – 813 с.; Цит. за: Кондратюк О.І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – №3. – С.91-98.
8. Yong J. Economic Security: Redressing Imbalance / Jiang Yong // *China Security*. – Spring 2007. – Vol.3. – No.2. – P.66-85.
9. Качинський А.Б. Безпека загрози і ризик: наукові концепції та тематичні методи / А.Б. Качинський. – К.: 2003. – 472 с.
10. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки: Монографія / А.І. Сухоруков (Передмова акад. НАН України С.І. Пирожкова). – К.: НШМБ, 2005. – 140 с.

11. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Гець В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; За ред. Гейця В.М.: Монографія. – Х.:ВД "ІНЖЕК", 2006. – 240 с.

12. Мазуренко В.І. Світові фінансові кризи та національна економічна безпека: теорія і методологія: Монографія / В. І. Мазуренко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Київський університет, 2007. – 511 с.

13. Wong K.-F. Empowerment as a Panacea for Poverty – Old Wine in New Bottles? Reflections on the World Bank's Conception of Power / Kwok-Fu Wong // Progress in Development Studies. – 2003. – Vol.3. – No.4. – P.307-322.

14. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с.; Цит. за: Економічна незалежність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.oecd.org/dev/pgd/45337859.pdf>. – Назва з екрану.

15. Frankel J. Does Opening to Trade Make Countries More Vulnerable to Sudden Stops, or Less? Using Gravity to Establish Causality / J. Frankel, E. Cavallo. Working Paper № 10957. – Cambridge, MA: NBER, 2004. – 48 p.

16. Гончаров Ю.В. Світ. Європа. Україна: Трансформація економіки та інтеграція / Ю.В. Гончаров, Ю.О. Петін, О.М. Сальник. – К.: Знання України, 2007. – 504 с.

17. Полунесів Ю. Конкурентоспроможність країни як національна ідея / Ю. Полунесів // Дзеркало тижня. – 2005. – №10. – С.12; Цит. за: Гамов М.С., Шнирков О.І. Регіональна конкурентоспроможність економіки України. Навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2011. – 292 с., с.14.

18. Наливайко А.П. Теорія стратегії виробництва. Сучасний стан та напрями розвитку країни: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 227 с.; Цит. за: Гамов М.С., Шнирков О.І. Регіональна конкурентоспроможність економіки України. Навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2011. – 292 с., с.14.

19. Поверляк Т.І. Визначення понять "економічна стабільність" та "економічна стійкість" [Електронний ресурс] / Т.І. Поверляк. – Режим доступу: URL: <http://intkonf.org/poverlyak-t-i-viznachennya-ponyat-ekonomichna-stabilnist-ta-ekonomichna-stiykist/>. – Назва з екрану.

20. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.

21. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: Монографія / А.С. Філіпенко. – К.: "Знання України". 2002. – 190 с.

Надійшла до редколегії 23.12.13

А. Чугаєв, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИЛА КАК МЕРА ВЛИЯТЕЛЬНОСТИ СТРАНЫ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Исследовано экономическую силу страны как способность к влиянию на другие экономические субъекты и к сопротивлению внешним влияниям. Проанализировано ее связь с другими понятиями: величина экономики, экономические ресурсы, экономический потенциал, экономическая безопасность, экономическая независимость, экономический суверенитет, конкурентоспособность экономики, стабильность экономики, экономическое развитие.

Ключевые слова: экономическая сила, величина экономики, экономические ресурсы, экономическая безопасность, конкурентоспособность.

O. Chugaiev, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ECONOMIC POWER AS MEASURE OF INFLUENCE OF A COUNTRY IN THE WORLD ECONOMY

The article considers economic power of a country as its capability to influence other economic entities and to resist external influence. Its relation to other concepts is analyzed: size of economy, economic resources, economic potential, economic security, economic independence, economic sovereignty, economic competitiveness, economic stability, economic development.

Key words: economic and political centers, soft power, country image, distribution of influence.

СУЧАСНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 341.4

І. Забара, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ІНСТИТУТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЗА ІНФОРМАЦІЙНІ МІЖНАРОДНО-ПРОТИПРАВНІ ДІЯННЯ

У статті досліджуються питання, пов'язані зі становленням і розвитком режиму міжнародно-правової відповідальності за інформаційні міжнародно-правові діяння. Автор аналізує суб'єкти відповідальності, підстави, ознаки, види і форми відповідальності, що впливають на формування цього режиму міжнародно-правової відповідальності.

Ключові слова: інформаційна діяльність, міжнародно-протиправне діяння держави, кваліфікація поведінки держави та міжнародної організації, порушення міжнародного зобов'язання, відповідальність держав, відшкодування шкоди.

Важливим аспектом міжнародної інформаційної діяльності держав і міжнародних організацій, як суб'єктів міжнародного права, є діяльність пов'язана з формуванням і використанням інформаційних ресурсів. Вона здійснюється на основі створення, отримання, збору, накопичення, зберігання, використання та поширення інформації.

Інформаційні відносини, в яких беруть участь разом з державами і міжнародними організаціями ще і фізичні і юридичні особи, за своєю природою є явищем не однорідним і їхній бурхливий розвиток відкриває небачені можливості в багатьох сферах. Разом з тим ці процеси містять й інші риси і несуть суттєву небезпеку.

Поширення інформації певного змісту може завдати шкоди інтересам суб'єктів міжнародного права. І це викликає побоювання щодо дій, які можуть викликати негативні наслідки, межею яких є загрози національній та міжнародній безпеці. Особливою проблемою, за цих

умов, постають питання відповідальності суб'єктів міжнародного права за міжнародну інформаційну діяльність.

У доктрині міжнародного права питання відповідальності суб'єктів за інформаційні міжнародно-протиправні діяння досліджувалося у контексті загальнотеоретичних питань розвитку інституту міжнародно-правової відповідальності [1].

Особливу увагу проблемі відповідальності суб'єктів міжнародного права за інформаційну діяльність приділили О. Дніпровський, О. Єрмішина, О. Зябкін, Ю. Колосов, К. Кристиан, С. Малінін, К. Норденстренг, В. Сеїдов, В. Сивцев, У. Риверс, О. Собакіна, М. Таїшофф, У. Шрамм, Н. Юдіна та інші.

Серед питань, розглянутих авторами, були питання щодо кваліфікації протиправних діянь суб'єктів за інформаційну діяльність, відповідальності суб'єктів за поширення протиправної інформації, а також частково до-